אסטרטגיות למידה על פי המודל השפתי-קוגניטיבי

מבנה שיעור והנחיות פדגוגיות להוראה מותאמת

המודל השפתי-קוגניטיבי מבוסס על שילוב מתוכנן של רכיבים שפתיים ורכיבים קוגניטיביים, המועברים בהוראה ישירה ומתווכת. מטרתו לחזק תהליכי הבנה, עיבוד מידע, זיכרון ויישום של שפה, כחלק מתהליך של הוראה מותאמת לתלמידים בעלי פרופילי למידה שונים.

המודל מיושם באמצעות מערך שיעור מובנה, הכולל שלבים ברורים, בחירה מושכלת של אוצר מילים, ושימוש עקבי באסטרטגיות חשיבה ולמידה.

מהן אסטרטגיות מטא-קוגניטיביות?

אסטרטגיות מטא-קוגניטיביות הן כלים המאפשרים לתלמיד להתבונן על תהליך הלמידה עצמו: להבין מה ברור לו, היכן מתעורר קושי, ואילו פעולות יכולות לסייע לו בהבנה טובה יותר.

במילים פשוטות, אלו אסטרטגיות שעוזרות לתלמיד:

- לבדוק הבנה
- לזהות קושי
- לבחור דרך פעולה מתאימה

בהוראה מותאמת, המורה מלמד אסטרטגיות אלו באופן מפורש ומדגים את השימוש בהן לאורך הלמידה.

⭐ אסטרטגיה א' – מבנה השיעור

פתיחת השיעור

בשלב זה מוצג נושא השיעור ומוקנים מושגים ואוצר מילים נבחרים הרלוונטיים להבנת התוכן. ההוראה נעשית באופן ישיר, תוך תיווך משמעות המילים והקשרים ביניהן.

גוף השיעור

גוף השיעור מוקדש לעבודה פעילה עם התוכן הנלמד, תוך שילוב אסטרטגיות חשיבה ולמידה. העבודה מדורגת ומותאמת ליכולת הקוגניטיבית של התלמיד.

סיום השיעור

בסיום השיעור מתבצעת חזרה ממוקדת על המושגים שנלמדו ועל עיקרי התוכן, במטרה לחזק זכירה והבנה.

⭐ אסטרטגיה ב' – שילוב רכיבים שפתיים וקוגניטיביים

רכיבים שפתיים

כוללים פעילויות של:

- שיח מונחה
- הקשבה
- קריאה
- כתיבה

המטרה היא לפתח הבנה שפתית באמצעות שימוש פעיל ומכוון בשפה.

רכיבים קוגניטיביים

מתמקדים בפיתוח תהליכים כגון:

- עיבוד מידע
- זיכרון (חזותי, שמיעתי, זיכרון עבודה)
- ארגון מידע
- הכללה והסקה

הרכיבים הקוגניטיביים נבחרים בהתאם לפרופיל הלמידה של התלמיד.

⭐ אסטרטגיה ג' – הקניית אוצר מילים בפתיחת השיעור

מספר המילים הנלמדות

מספר המילים נקבע בהתאם ליכולת הזיכרון של התלמיד.

בחטיבת הביניים ובתיכון מומלץ ללמד בהוראה ישירה עד חמש מילים בכל שיעור.

מטרת הקניית אוצר המילים

העמקת ההבנה של מושגים מרכזיים ומתן כלים להבנת מילים חדשות בהקשרים שונים.

קריטריונים לבחירת אוצר מילים

מילים מרכזיות להבנת הנושא הנלמד

מילים ללא הבנתן לא ניתן להבין את התוכן הנלמד.

קריטריונים נוספים לבחירת אוצר מילים

מילים רלוונטיות לשפה אקדמית ולשימוש יומיומי

מילים המשמשות הן בהקשר לימודי והן בשפה היומיומית.

> **לדוגמה:**
>
> מזון במקום אוכל, לבנה במקום ירח.

מילים בעלות יותר ממשמעות אחת

מילים שהתלמיד מכיר בהקשר אחד בלבד, אך אינו מכיר את משמעויותיהן הנוספות.

> **לדוגמה:**
>
> סוללה – בטריה, לעומת סוללת טילים.

מילים המוכרות בהקשר מצומצם

מילים שהתלמיד מכיר רק בסיטואציה מסוימת, ללא הכללה של משמעותן.

צירופים, ניבים והלחמים לשוניים

ביטויים קבועים שיש ללמדם כיחידה שלמה.

> **לדוגמה:**
>
> "על הפנים", כדורעף, שלשום.

אופן הוראת המילים

כל מילה נלמדת באופן ישיר וכוללת:

- הצגה ברורה
- הסבר מילולי
- הדגמה בהקשר

ניתן להיעזר באמצעים חזותיים (תמונות, דיאגרמות) בהתאם לגיל ולרמת התלמיד.

אסטרטגיות הסבר מעמיקות

ניתוח שורש המילה או רכיבים סמויים בה

באמצעות שאלות מכוונות כגון:

> "מהו שורש המילה?", "איזו מילה מסתתרת בתוך המילה?"

הבנת מילה מתוך הקשר

השלמת מילה במשפט על פי ההקשר והמרתה במילה נרדפת.

> **לדוגמה:**
>
> נמלט = ברח.

⭐ אסטרטגיה ד' – מהלך גוף השיעור

משך גוף השיעור: כ-25-30 דקות.

בעת תכנון גוף השיעור יש להקפיד על:

- התאמת רמת הטקסט ליכולת ההבנה של התלמיד
- עבודה מדורגת
- שימוש עקבי באסטרטגיות חשיבה ולמידה

אסטרטגיות למידה וארגון מידע

אסטרטגיות ארגון הוראה

אסטרטגיות שמופעלות על ידי המורה לצורך ארגון התוכן והלמידה.

אסטרטגיות למידה לתלמידים

אסטרטגיות שהתלמיד לומד ליישם בעצמו, כגון:

- הבנת מילה מתוך הקשר
- אסטרטגיית KWL (מה אני יודע / רוצה לדעת / למדתי)
- מיפוי מידע
- סיכום
- שאילת שאלות על הטקסט

מומלץ להשתמש ב-KWL בתחילת נושא חדש ולחזור אליה בסיום, כדי לארגן ידע קודם ולבדוק הבנה.

אסטרטגיית KWL – הסבר

אסטרטגיית KWL היא כלי לארגון ידע ולמידה:

- **K – What I Know:** מה אני כבר יודע על הנושא
- **W – What I Want to Know:** מה אני רוצה לדעת
- **L – What I Learned:** מה למדתי לאחר הלמידה

האסטרטגיה מסייעת לארגון ידע קודם, להצבת מטרות למידה ולבדיקת הבנה בסיום התהליך.

⭐ אסטרטגיה ה' – סיום השיעור

משך הסיום: עד חמש דקות.

מטרות הסיום:

- חזרה ממוקדת על מושגים
- חיזוק זכירה
- ארגון הידע שנלמד

הסיום מתבצע בקצב מהיר ובשיח מונחה.

איך אנו עובדים ב-Class-A

ב-Class-A אנו פועלים בגישת הוראה מותאמת, המתייחסת לפרופילי למידה מגוונים. ההתאמה נעשית בהתאם לצרכים שונים כגון הבנה, זיכרון, ארגון מידע וקצב עיבוד, תוך שימוש באסטרטגיות שפתי-קוגניטיביות ובתכנון פדגוגי מובנה.

סיכום

המודל השפתי-קוגניטיבי מציע מסגרת עבודה ברורה להוראה מותאמת, המבוססת על שילוב בין שפה, חשיבה וארגון למידה. היישום השיטתי של עקרונות אלו מאפשר בניית תהליך למידה מדויק, עקבי ומשמעותי עבור תלמידים בעלי צרכים לימודיים מגוונים.

⭐ סוף המסמך